

Közszolgálati Nemzetközi Képzési Központ

Nemzetközi migráció

dr. Lőrincz Aranka

Oktatási segédanyag

Nemzeti Közszolgálati Egyetem 2013.

Bevezetés.....	3
1. A nemzetközi migráció meghatározása.....	3
2. A nemzetközi migráció okai.....	7
3. A nemzetközi migráció hatásai	12
4. A nemzetközi migráció és a menekültek.....	16
5. A nemzetközi migráció trendjei	18
6. A nemzetközi migráció Európában	23
7. A nemzetközi migráció Magyarországon.....	26
8. A nemzetközi migráció jogi háttere	28
9. Nemzetközi szervezetek a nemzetközi migráció szolgálatában.....	30

Bevezetés

Jelenleg mintegy 214 millió nemzetközi migráns van a világon, a globális népesség 3 %-a, és egyetlen állam sem vonhatja ki magát a nemzetközi migrációval kapcsolatos felelősség vállalása alól, mivel minden állam érintett a nemzetközi migráció által: akár kibocsátó országgént, tranzit országgént, befogadó országgént, vagy ezek ötvözeteként. Globalizálódó világunk, a tömegkommunikáció fejlődése, a nagy távolságok könnyebb áthidalása mind a nemzetközi migráció növekedéséhez vezet. A nemzetközi migráció ma már rendszeresen napirenden van a gazdasági - társadalmi viták és a nemzetközi, illetve a nemzeti jogalkotás színterén. A közös cél az, hogy a nemzetközi migráció mind a migráns, mind a befogadó és a küldő társadalom javára váljon.

1. A nemzetközi migráció meghatározása

1.1 Alapfogalmak és definíciók

A migráció latin eredetű szó, mely alatt – szótári értelmezés szerint - az embernek az egyik helyről egy másik helyre történő költözését, vándorlását értjük. A vándorlás az emberiség egészét végigkíséri egészen kezdetektől, tekintettel arra, hogy mindig voltak és lesznek olyan okok, amelyek az embereket vándorlásra készítik. A vándorlás csoportos vagy egyéni akarat eredménye, amelyet az általános társadalmi, gazdasági, politikai folyamatok, az egyéni szándék és a mindennapok történései együtt, egyszerre határoznak meg. A migráció többféle okból történhet, sőt az okok egymással keveredhetnek is. Ismeretes a saját elhatározásból, így gazdasági és szociális célból történő költözés (pl. magasabb életszínvonal elérése, munkavállalás, család egyesítés, tanulmányok folytatása céljából), illetve vannak olyan egyének és csoportok, akik lakhelyük elhagyására külső okokból kényszerülnek (pl. háború, polgárháború, környezeti katasztrófák, etnikai tisztogatás előli menekülés).

A migrációnak két válfajáról beszélhetünk. Létezik egyrészt a belső migráció, amikor az egyének vagy közösségek költözése, vándorlása egy ország államhatárain belül történik, másrészt a nemzetközi migráció, mely esetében **az egyének vagy közösségek az államhatárok átlépésével vándorolnak**. Mind a belső, mind pedig a nemzetközi migráció akkor valósul meg, ha egyrészt a vándorlás közigazgatási határok átlépésével történik, másrészt a vándorlás és az új helyen történő tartózkodás szándéka huzamos időre szól. Nem minősül eszerint migrációnak a rövid, a hivatalos, vagy üzleti célú, az idegenforgalmi jellegű stb. utazás.

A nemzetközi migráció földrajzi megközelítése szempontjából megkülönböztetünk *kibocsátó vagy származási országot*, illetve *befogadó vagy célországot*. A kibocsátó vagy származási ország az, ahol a migráns szokásos lakóhelye van, a befogadó vagy célország ezzel szemben az az ország, ahol a migráns új lakóhelyet létesít, vagy kíván létesíteni. A migráció földrajzilag megvalósulhat szomszédos országok között is, amennyiben azonban egy-vagy több országon keresztül jut el a migráns a kibocsátó országból a célországba, a közbeeső országo(ka)t *tranzitország(ok)*nak nevezzük.

A migráció mérése szempontjából megkülönböztetünk *bruttó migrációt* és *nettó migrációt*. A bruttó migrációs szám jelöli az országba történő összes belépést, valamint az országból való összes kilépést. A nettó migráció a belépések és a kilépések közötti különbségből származó eredmény.

1. 2 A migráció típusai

Térbeli szempontból megkülönböztetünk *belső migrációt*, illetve *nemzetközi migrációt* (a megkülönböztetés az előző pontban leírtak alapján).

Időtartam szempontjából különbséget teszünk az *időszakos vagy korlátozott* és a *tartós vagy folyamatos időtartamú* migráció között. Az időszakos migráció tipikus esete a szezonmunka, vagy egy bizonyos időszakra szóló tanulmányi célú migráció (például cserediákok), melyet követően a migráns hazatér származási országába. A tartós vagy folyamatos időtartamú migráció jellemző esete a letelepedés vagy bevándorlás. Általánosan elfogadott jogcím a három hónapot meghaladó tartózkodási jogcím.

Akaratbeli különbség szempontjából megkülönböztetünk *önkéntes* és *kényszermigrációt*. *Önkéntes migráció* esetében az egyén vagy csoport saját elhatározásából dönt úgy, hogy elhagyja lakóközösségét és egy másik országban, másik társadalomban alakít ki új életteret magának. Tipikusan idetartoznak a más országban munkát vállaló, vagy tanulmányaikat külföldön folytató személyek. *Kényszermigrációról* akkor beszélünk, ha az egyént nem belső meggyőződése, hanem külső okok készítetik arra, hogy lakóhelyét elhagyja és egy másik országban keresse boldogulását. Ebbe a körbe tartoznak azok, akik általában politikai okokból hazájukban üldözésnek vannak kitéve, vagy polgárháború elől menekülnek. Ide soroljuk a természeti katasztrófák miatt vándorútra kényszerülő „környezeti menekülteket” is.

Terjedelem szempontjából megkülönböztetünk *egyéni* és *csopartos (kollektív)* migrációt. A migráció az esetek döntő többségében *egyénenként* valósul meg, így például a célországban a tartózkodási engedély vagy bevándorlási (letelepedési engedély) iránti kérelmek egyének

egyedi ügyeikként szerepelnek. Amennyiben azonban több családtaggal együtt vándorol az egyén egyik országból a másikba, akkor akár *csopartos* migrációról is beszélhetünk. A történelem során viszont ismeretesebbek voltak olyan korszakok, amikor az emberek csoportosan, sőt tömegesen vándoroltak egyik országból a másikba. Tipikus példája a *tömeges migráció*nak a 19. század második felétől az Amerikába irányuló európai bevándorlók (főleg ír és német származásúak) migrációja, melynek segítségével komoly iparág épült, de ide sorolható akár a második világháború utáni Németországba irányuló vendégmunkások migrációja is.

Jogszerűség szempontjából különbséget teszünk *legális, jogszerű* és *illegális, jogszerűtlen migráció* között. *Legális migrációról* beszélünk akkor, ha az egyén (vagy csoport) az állam engedélyével lépte át az országhatárt és ugyancsak engedéllyel tartózkodik a célországban, míg *illegális migráció* esetében akár a belépés vagy a tartózkodás esetében hiányzik ez a hozzájárulás, az állam engedélye.

A migráció iránya szempontjából megkülönböztetünk egyrészt az országba (kontinensre) irányuló migrációt, azaz *bevándorlást*, másrészt az országot elhagyó migrációt, a *kivándorlást* (emigrációt).

1.3 A nemzetközi migráns

A migráns személynek nincs nemzetközileg elfogadott egységes definíciója, ami a nemzetközi migrációs statisztikák elemzőinek komoly nehézségeket okoz. Nem csak a migrációval foglalkozó nemzetközi szervezetek között nincs egyetértés abban, hogy ki számít migránsnak, hanem az egyes országok statisztikai adatgyűjtése is eltér a tekintetben, hogy milyen szempontok alapján minősül valaki migráns személynek. Így például léteznek olyan statisztikai adatgyűjtések, ahol a három hónapon túl tartózkodó külföldi személy számít migránsnak, míg más migrációs statisztikák a külföldön születés tényét veszik alapul függetlenül attól, hogy a migráns személy esetleg időközben megszerezte a befogadó állam állampolgárságát. Különbség lehet továbbá a nemzetközi migráns fogalmában aszerint is, hogy az érintett egyén saját akaratából vagy kényszer hatására döntött-e a migráció mellett. A *Nemzetközi Migrációs Szervezet* definíciója szerint migránsnak az a személy minősül, aki belső meggyőződésből választotta a vándorlást – így például munkavállalás vagy családdegyszítés céljából – azért, hogy anyagi vagy társadalmi, szociális helyzetén javítson. Az *Egyesült Nemzetek Szervezete* ezzel ellentétben migránsként definiál minden olyan személyt, aki származási országán kívüli egy másik külföldi országban több mint egy évig tartózkodik,

függetlenül attól, hogy önszántából vagy külső kényszerítő erő hatására vándorolt-e el saját hazájából, és hogy azt legális vagy illegális eszközökkel hajtotta-e végre.

1.4 A nemzetközi migránsok típusai

Rövid távú tartózkodó az a migráns személy, aki meghatározott időre, de 3 hónapot meghaladóan nem a letelepedés szándékával tartózkodik a befogadó országban. *Hosszú távú tartózkodó* az a migráns személy, aki több mint egy évig tartózkodik a külföldi országban ideiglenes vagy végleges letelepedési szándékkal. A huzamos ideig tartózkodási engedéllyel rendelkező személyek közé tartozik a letelepedett vagy bevándorolt személyek kategóriája. *Emigráns vagy kivándorló* az a személy, aki a hazáját a végleges kitelepedés szándékával hagyja el. A *gazdasági célú migránsok* fogalmi körébe sorolják az *ingázó migránsokat*, aki az egyik országban lakik és a másik országban dolgozik, a munkahelye és a lakóhelye közötti ingázás napi szinten zajlik. A *szezonális munkás* külföldi munkavégzése mindig az év egy meghatározott részére, az idényhez igazodik, majd ezt követően hazatér a származása ország szerinti lakóhelyére. A *vendégmunkás* fogalmát arra a személyre használják, aki a munkavégzés idejére tartózkodik a befogadó állam területén. Sok külföldi állampolgár ideiglenes munkavégzési céllal utazik külföldre, idővel azonban az ideiglenes tartózkodását végleges letelepedésre váltja. A *menekült* személy kényszer – faji, vallási okok, nemzeti hovatartozása, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása vagy politikai meggyőződése miatti üldözése - hatására menekül el származási országából, és nemzetközi szerződésen alapuló védelmet kér és kap a befogadó országtól. Az Európai Unió által bevezetett kiegészítő védelmen alapuló migráns-kategória az *oltalmazott*, aki olyan okokból kényszerült elmenekülni származási országából, amelyek a Genfi Konvencióban nem szerepelnek, viszont fennáll a veszélye annak, hogy a származási országába történő visszatérése esetén súlyos sérelem érne, és nem tudja, vagy e veszélytől való félelmében nem kívánja a származási országa védelmét igénybe venni. A *menedékesek* tömegesen érkeznek az országba és a törvényhozó hatalom részesíti őket ideiglenes menedékben. Az esetek döntő többségében a kényszmigráció nem különül el élesen. *Illegális (irreguláris) migráns* az a személy, aki megsértette a cél-és/vagy tranzitország belépési és tartózkodási szabályait. A migránsokra vonatkozó statisztikák általában a legális migrációban részt vevőket tudják számba venni, hiszen ők vannak dokumentálva és nyilvántartva, ezzel szemben az illegális migráció nagyságrendjére vonatkozólag csak becslések léteznek.

2. A nemzetközi migráció okai

2.1 A nemzetközi migráció elméletei

A nemzetközi migrációnak nincs egységes, átfogó elmélete, ami lehetővé tenné, hogy könnyebben megértsük a migrációt mozgató erőket. A nemzetközi migrációt elindító és kiváltó okokról sokfajta elmélet létezik, ezek közül is a legközismertebb a push-pull modell, melynek legjelesebb képviselője Ernest George Ravenstein, angol-német geográfus és kartográfus volt. A **push-pull elmélet** szerint a migráció okai egy vonzó-taszító mechanizmusra vezethetők vissza, melynek keretében az emberek a kedvezőtlen adottságú helyekről a taszító (push) tényezők hatására a kedvező feltételekkel kecsegtető helyre fognak elmozdulni a vonzó (pull) tényezők hatására. Taszító tényezőnek számít a küldő országban tapasztalható alacsony életszínvonal, alacsony jövedelmek, rossz egészségügyi helyzet, polgárháború, emberi jogok módszeres megsértése, míg a befogadó országban vonzó tényezőnek számít többek között a magasabb életszínvonal, magasabb jövedelmek, az emberi jogok tiszteletben tartása, színvonalas iskolai oktatás stb. A push-pull elmélet számos migrációs elméletnek lett később a kiindulási alapja. A teljes igénye nélkül álljon itt a migrációs elméletek sorából a **neoklasszikus közgazdaságtan makro-elmélete**, mely szerint a nemzetközi migráció a munkaerő-kereslet és -kínálat területi különbségeire vezethető vissza. Az országok közötti bérkülönbségek hatására ugyanis a munkások az alacsony bérű országból a magasabb bért nyújtó országba vándorolnak, melynek következményeként a tőkeszegény országban csökken a munkaerő-kínálat és növekednek a bérek, míg a tőkegazdag országban nő a munkaerő-kínálat és csökken a kereseti színvonal, ez a folyamat pedig a globális munkaerőpiacon egy egyensúlyi állapot kialakulásához vezet. A **neoklasszikus közgazdaságtan mikro-elmélete** a makro-elmülethez hasonlóan abból indul ki, hogy a racionálisan gondolkodó egyén azért dönt a migráció mellett, mert költség-haszon számítások alapján úgy ítéli meg, hogy a migráció nettó hasznot hoz számára. A mikro-elmélet a nemzetközi migrációt az emberitőke-beruházás egyik formájaként határozza meg. Eszerint az egyén abba az országba fog vándorolni, ahol a képzettségéhez viszonyítva a legnagyobb jövedelmezőséget tudja elérni. A számítások során az egyén figyelembe veszi azt is, hogy a migráció milyen költségekkel jár számára. Amennyiben a számítások pozitív eredményre vezetnek, akkor az egyén a migrációt választja; amennyiben negatív, akkor helyben marad; ha viszont 0 lesz az érték, akkor közömbös lesz a választás szempontjából. A **migráció új közgazdaságtana** szerint a migráció tudományos elemzéséhez nem az elszigetelt egyénekre, hanem a családokra, háztartásokra vagy más termelési és fogyasztási egységekre kell támaszkodni. Az elmélet nem csak a munkaerőpiacon vizsgálja a nemzetközi migráció

jelenségét, mivel álláspontja szerint az országok közötti bérkülönbségek megszüntetése ellenére fennmaradhat a migrációs érdekeltség, ha az egyéb piacok (biztosítási, tőke –és határidős piacok) a küldő országban hiányoznak vagy kiegyensúlyozatlanok. Az elmélet szerint a nemzetközi migráció és a helyben történő munkavállalás nem zárják ki egymást, sőt, a háztartások kifejezetten érdekeltek abban, hogy a migrációs folyamatba és a helyi tevékenységekbe is bekapcsolódjanak. A **duális munkaerőpiac elmélete** elkülönül az előbbieken említett modellektől, mivel átlép az egyéni döntéshozatali folyamat vizsgálatán és azt igyekszik bizonyítani, hogy a nemzetközi migráció a modern ipari társadalmak munkaerő-szükségletének a természetéből következik. Az elmélet szerint az ipari társadalmakban a nemzetközi migráció nagyrészt a munkaerőpiacon fellépő keresletre épül, azt a munkaadók munkaerőigénye indítja meg. A bevándorló munkásokat fogadó társadalmakban a migráns munkavállalók kínálatának növekedése nem jár együtt az alacsony bérszínvonal emelkedésével, mert azt alacsonyan tartják a társadalmi és intézményi mechanizmusok (a társadalmi elvárás az, hogy a bérek feleljenek meg annak a presztízs-és státuszhierarchiának, amelyet az emberek érzékelnek), ezért a bérek nem követhetik szabadon a kínálat és a kereslet változását. A **világrendszer-elmélet** – melynek megalapozója Wallerstein volt -, nem az elkülönült nemzetgazdaságok belső munkaerőpiacához, hanem a világgazdaság egészéhez kapcsolta a nemzetközi migrációt. A világrendszer-elmélet szerint a nemzetközi migráció egy terjeszkedő világpiac politikai és gazdasági szervezetét követi, a munkaerő országok közötti áramlása az áruknak és a tőkének a nemzetközi mozgását követi. A **hálózatelmélet** szerint az interperszonális kapcsolatok hozzájárulnak a migráns hálózatok kialakulásához, amelyek a migránsok, a korábbi migránsok és a nem migránsok között szövődnek a származási és a célországban, a rokoni, baráti, ismerősi kötelékeken keresztül. Ha a migráció mértéke elér egy kritikus mértéket, akkor a hálózatok növekedése már csökkenteni fogja a költségeket és a kockázatot. Ez növeli a migráció növekedésének valószínűségét, ami újabb mozgáshoz vezet, ami tovább szélesíti a hálózatot. Az **intézményelmélet** megállapítása szerint a migránsok nemzetközi áramlása egyre inkább intézményesedik és függetlenné válik azoktól a tényezőktől, amelyek eredetileg elindították. A fejlett országok által felállított korlátok a migránsok beutazására jövedelmező környezetet teremtenek azoknak a vállalkozóknak és intézményeknek, amelyek nyereségszerzési céllal a nemzetközi migráció előmozdítására vállalkoznak, megteremtve a migráció feketepiacát. Ezzel ellentétben létrejönnek az önkéntes humanitárius szervezetek, akik igyekeznek támogatást nyújtani a kiszolgáltatott migránsoknak. A **kumulált okság elmélete** azt igyekszik bizonyítani, hogy a hálózatok bővülése és a migránsokat támogató intézmények fejlődése

mellett a nemzetközi migráció egyébként is fenntartja magát úgy, hogy a további mozgások valószínűsége az idő előrehaladtával folyamatosan nő, miközben az indítékok minden migrációs döntésnél összegződnek.

2.2 A nemzetközi migrációt előidéző tényezők

A migrációt kiváltó okok szemrevételezése során nem szabad megfeledkezni arról, hogy kimerítő, végleges lista nem állítható fel, hiszen a változó világ új, addig ismeretlen okokból motiválhatja az egyéneket vagy csoportokat vándorlásra. A migráció számtalan előidéző tényezője sokszor keveredik egymással, és bizonyos korszakokban és földrészekben egy-egy tényező, illetve több tényező kombinációja előtérbe kerülhet.

A migráció egyik jelentős oka a fejlett országok **demográfiai** deficitje, illetve a fejlődő országok túlnépesedése. A világ népességének mintegy 95 %-a a fejlődő világban születik, ahol tartósan magas a születés-és gyermekszám, fiatalos a korszerkezet, és alacsony a születéskor várható élettartam. Ezzel szemben a fejlett országok népessége folyamatosan csökken, hiszen az 1970-es évek óta tartósan lecsökkent mind a születések, mind a halálozások száma, a születéskor várható élettartam pedig 80 év körülire emelkedett. Az OECD- országokban olyan radikálisan csökkent a születések száma, hogy az a népesség egyszerű reprodukcióját sem képes fedezni. A fertilitási ráta ugyancsak drasztikusan alacsony a fejlett országokban, míg egyes bevándorló- és kisebbségi csoportoknál ez a ráta felette van a reprodukciós szintnek. A tény, hogy a világ népessége évente 83 millió fővel nő, és ebből 82 millió fő a fejlődő országok valamelyikében jön világra, demográfiai nyomást indukál, ami az alacsony megélhetési szinttel együtt migrációra készíti az egyént.

A migráció másik oka a **szegénység**, az egyes országok és régiók közötti gazdasági fejlettségbeli különbségek, ideértve a klasszikus Nyugat és Kelet, valamint Észak és Dél közötti gazdasági diszkrépancia jelenségét is. A nemzetközi migrációban részt vevők kétharmada szegény. A szegénység szoros összefüggésben van a demográfiai különbségekkel, ugyanis a túlnépesedett országok hagyományosan szegény országok. A mobilitási kényszer a szegényebb és képzetlenebb emberekre hat nagyobb erővel, ők kénytelenek megtenni mindent annak érdekében, hogy egy másik országban jobb életfeltételek mellett élhessenek. A migráció elsősorban az országon belül valósul meg, mégpedig az emberek az ország fejlettebb régióiba költöznek, jellemzően faluról városba. Ez a jelenség vezet a fejlődő országok urbanizálódásához. A vándorútra kelő emberek másik csoportja túllépi országának határait és más országban keres megélhetést. A szegénység elől menekülők kiszolgáltatott helyzetükből

kifolyólag bármilyen munkát hajlandóak elvállalni, még azt is, amit a befogadó társadalom munkavállalói nem vállalnak. Ezek általában olyan munkák, illetve foglalkozások, amelyek alacsony bérrel és kevés megbecsüléssel járnak, fizikailag megterhelőek és az egészségre ártalmasak (ezek a 3D-munkák: dirty, demanding, dangerous). A fejlődő országból érkezett szegény munkavállalóknak az alacsony bérek hazai viszonylatban temérdek pénznek számítanak.

A migránsok jelentős hányada **munkavállalás** céljából vált országot és lakóhelyet. A jobb munkahelyek, a magasabb fizetés vonzó perspektívának számít az egyes szegényebb országokból útnak induló munkavállalók számára. Ők azok, akik hazaküldik a fizetésük egy részét az otthonmaradt családtagoknak. A gazdasági migránsok egy része jól képzett és a jobb életkörülmények, az életszínvonal javulása, a karrierlehetőség, a magasabb fizetés reményében vállal munkát egy külföldi országban. Ennek a jelenségnek több formája is létezik. Az egyik az, amikor fejlett országból egy másik fejlett országba vándorol a magasan képzett munkavállaló, ami történhet hasonló fejlettségi szintű gazdaságokkal rendelkező országok között. Egy másik lehetőség az, amikor a szegény országból vándorol ki a kvalifikált munkaerő, amivel gyengíti származási országának a munkaerőpiacát, és ezzel újabb migrációt generál. A magasan képzett munkaerő mozgását nevezzük *brain-drain* (agyelszívás) migrációnak. Egyes országok felismerték az ebben rejlő lehetőségeket, és migrációs politikájukat úgy alakították, hogy a munkaerőhiánnyal küzdő bizonyos szektorokba bevonzzák a magasan képzett külföldi munkaerőt. Ez a folyamat figyelhető meg az úgynevezett nagybefogadó országok (USA, Kanada, Ausztrália) migrációs politikájában is, akik a korábbi gyakorlattól eltérően már nem egyszerűen csak a benépesítést támogatják, hanem előtérbe helyezik a hosszabb távon munkavállalási célból érkező migránsok támogatását. Az elit migrációhoz tartozik azon magasan képzett személyek köre is, akik „zöld kártya” vagy „kék kártya” birtokában dolgoznak a befogadó államban, amelyik privilegizált helyzettel kecsegtetve vonzza be őket az ország munkaerőpiacára, legfőképpen a számítástechnika, technika és technológiai innováció területén. Manapság mintegy 1,5-2 millió magasan képzett vendégmunkás dolgozik az OECD országokban.

Egyetemi **tanulmányi** célból migrál az UNESCO adatai szerint évente mintegy 1,7 millió személy. Az előrejelzések szerint ez a szám 2025-re 8 millióra fog növekedni. A tanulmányi célú migráció az előszobája a későbbiek során munkavállalási, illetve kutatási célúvá váló migrációnak. A külföldön tanuló diákok mintegy kétharmada öt ország egyetemét választja tanulmányai végzésére, ezek az USA (43%), Nagy-Britannia (16%), Németország (13%), Franciaország (11%), Ausztrália (8%). A küldő országok sorában egyértelműen az ázsiai

országok vezetnek. Az ázsiai diákok százalékos aránya Ausztráliában 73,8%, az USA-ban 65 %, Németországban 36%.

A migrációs szándékot kiváltó okokból és az ezt követő folyamatokból bizonyos **tendenciák** fejlődtek ki.

- Sokan döntenek a külföldre vándorlás mellett, azonban még **több** **vannak azok, akik inkább otthon maradnak**. A legfrissebb adatok szerint a világ népességének mintegy 3 %-a vesz részt a nemzetközi migrációban, ami 214 millió főt tesz ki, a lehető legnagyobb számú mozgást produkálva a nemzetközi migráció történetében.
- **Egyes régiókban vagy országokban kifejezetten magas hajlandóság** mutatkozik a külföldi migráció melletti döntésben, mivel nagyobb mögötte a társadalmi támogatottság is. Egyes vidékek jellemző stratégiája, hogy kiválasztanak valakit a családban, aki alkalmas a munkavállalásra, és a rokonok fedezik az útiköltséget. Ez a személy viszont cserében rendszeresen hazautalja fizetésének egy részét, ami túlélési esélyt jelent a helyben maradt közösség számára.
- A migrációs szándékot általában több tényező váltja ki. **A legfőbb ok** (az esetek 80-90 %-ában) **gazdasági jellegű**: munkanélküliség, alacsony jövedelem, alacsony életszínvonal. Ezt követik az egyéb okok: tanulmányok, kaland, üldözés miatti félelem stb., valamint a családgyesítés.
- **A férfiak nagyobb hajlandóságot mutatnak a migrációra, mint a nők**. Ez a tendencia feltehetően annak tulajdonítható, hogy - főleg a muzulmán országokban –a családban gyakran nem a nők, vagy legalábbis nem egyedül ők döntenek a migráció kérdésében.
- **Azok a személyek, akiknek már van nemzetközi migrációs tapasztalatuk, nagyobb hajlandóságot mutatnak a migrációra**, mint azok az embertársaik, akiknek nincs ilyen jellegű tapasztalatuk.
- A nemzetközi migráció mellett többségében **a fiatal, 30 év alatti, nőtlen vagy hajadon személyek** döntenek.
- A migránsok **nagy többsége rendelkezik előzetes információval** a befogadó országokról, ami elsősorban a befogadó országokban élő rokonoktól és barátoktól származik. Az ügynökségek, a média, iskolák, turisták is információforrásul szolgálnak.

- **A migránsok többsége szülőföldje közelében**, a szomszédos országokban és régiókban marad.
- A nemzetközi migrációban **egyre inkább jellemző a nagyvárosi koncentráció**. A világon legalább 20 olyan metropolisz van, ahol a bevándorlók száma meghaladja az egymillió főt.

Kevés kutatás foglalkozott eddig azzal, hogy az embereket mi készteti arra, hogy nehéz életkörülményeik ellenére mégse döntsenek a migráció mellett, illetve hogy miért döntenek bizonyos idő elteltével az önkéntes hazatérés mellett. Az otthonmaradás legtöbbet idézett oka a helyi közösségben gyökerező társadalmi és gazdasági kapcsolatok megőrzése. Az otthonmaradás mellett a családi kötelek, illetve egyéb olyan okok is szólnak, mint például az öregkor, egészségügyi problémák, tanulmányok folytatása, a beutazási engedély vagy útlevel megszerzésének nehézsége, a külföldön éléstől való idegenkedés.

3. A nemzetközi migráció hatásai

3.1 Demográfiai hatások

Az ENSZ 2004. évi népesség-bebecslései szerint 2050-ben 9 milliárd lesz a világ népességének száma. A fejlett, erősen modernizálódó országokban azonban a népesség alig növekszik, a számítások szerinti népességnövekedés a kevésbé fejlett országokban valósul meg, ezen belül a legkevésbé fejlett ötven – főként ázsiai és afrikai ország – lakossága két és félszeresére emelkedik. Jelenleg a világ lakossága évente 83 millió fővel gyarapszik, ebből 82 millió a fejlődő országokban jön világra.

A migráció mind a kibocsátó, mind a befogadó ország demográfiai összetételére hatással van közvetlen és közvetett módon egyaránt. Közvetlen hatással van a népességszámra, a népesség struktúrájára (nemek eloszlására és a korösszetételre), valamint a népesség növekedésére vagy csökkenésére. Közvetett hatással van a fertilitásra, a halálozási rátára, valamint a házassági minták alakulására (vegyes házasságok).

A bevándorlók általában fiatalok, 20-35 év közöttiek, ezért fiatalító hatással vannak a befogadó ország demográfiai helyzetére, fiatalítják a korszerkezetet és a korlát, ráadásul a termékenységet is növelik az új hazájukban, mivel itt születnek a gyermekeik. Az elvándorlás hatással van a kibocsátó országra is, mivel a fiatalok távozása népességcsökkenéshez és a kibocsátó társadalom öregedéséhez vezet. A 80-as évek végén, a vasfüggöny lehullása után,

nagy számban indultak el a kelet-európai országból nyugatra, ezzel jelentős csökkenést okozva a származási országuk népességében. (A drámai népességcsökkenés egyik ilyen elszenvedője Albánia volt, ahonnan 2001-re a lakosság egyötöde vándorolt el külföldre, a munkaképes korúak 26 %-a hagyta el az országot.) Az elvándorlás azonban nemcsak a népességszámban okoz csökkenést, hanem a társadalmi struktúrában is változásokat eredményez. Az elvándorlással házasságok, családok bomlanak fel, idős emberek maradnak magukra, gyermekek maradnak otthon egyik vagy mindkét szülő nélkül, rokonok, ismerősök gondjaira bízva. A férfiak külföldi munkavállalásával nagy teher nehezedik a feleségekre, akiknek át kell venniük a családfenntartó szerepét még akkor is, ha az anyagi eltartás a külföldön élő férj részéről történik.

Az Európai Unió demográfiai deficittel küzd. A negatív folyamat megállításának, illetve a népesség növekedésének egyik kulcsa a bevándorlás lehet. Az európai befogadó országok (Belgium, Franciaország, Svájc és Németország) népességnövekedésének kétharmadát a bevándorlóknak köszönheti, az elmúlt 50 év alatt az Unió országai csaknem mind bevándorló országokká lettek. A 2010-ben 501 milliós népességgel rendelkező Európai Unió népessége az előzetes számítások szerint 2060-ra 505,7 millió lesz. Míg 2010-ben 3,5 munkaképes korú (20-64 éves) személy jutott minden 65 év feletti személyre, addig 2060-ra csak 1,7 munkaképes korú személy jut minden nyugdíjas korú személyre. Az Unióban a migráció a népességváltozás legfőbb motorja. 2009-ben a nettó migráció 857 000 fő volt, ami a népesség növekedésének 63 %-át tette ki. A 2003-as adatok szerint az EU 25 tagállamában 16,2 millió harmadik országbeli állampolgár élt (a népesség 3,6%-a), 2010-re ez a szám már 20,1 millióra növekedett az EU 27 tagállamában (a népesség 4 %-át adva). Többségében fiatal migránsok érkeznek az Unióba, ami fiatalító hatással van az öregedő kontinensre. Az uniós tagállamokba bevándorlók átlagosan jóval fiatalabbak voltak a célországban lakó népességnél. 2010. január 1-jén az Unió 27 tagállamában a népesség életkorának mediánja 40,9 év volt. Ezzel szemben a bevándorlók életkorának mediánja 2009-ben 24,9 év (Portugália) és 33,7 év (Lettország) között volt.

3.2 Gazdasági hatások

A bevándorlók a befogadó ország munkaerő-piacán munkaerőt jelentenek. Általában ők tömnek be a befogadó ország munkaerő-piacán azokat a réseket, amiket a bennszülött népesség nem szívesen vállal. Ezek az úgynevezett 3D állások : dirty (piszkos), demanding (szükséges) és dangerous (veszélyes). A képzetlen munkaerőt igénylő feladatokat, a szezonális jellegű munkákat is leginkább a külföldiek végzik. Valójában a bevándorlóktól,

illetve az attól való félelem, hogy a bennszülött lakosságtól a bevándorlók elveszik a munkahelyeket, nem bizonyított. A Bank of England egyik felmérésében megállapította, hogy a Nagy-Britanniába beáramló kelet-európai munkaerő nem növelte a munkanélküliséget, hiszen ők olyan munkákat vállaltak, amit a britek nem voltak hajlandóak elvállalni. Ez rámutatott arra, hogy az alacsony végzettségűek körében is lehet verseny, ami pozitívan hat a munkaerőpiac résztvevőire. Az viszont statisztikailag megfigyelhető, hogy a bevándorlók körében magasabb a munkanélküliség, mint a bennszülött lakosság körében, mivel ők sokkal sebezhetőbbek, sokkal kisebb a befogadó országban a szociális biztonságuk.

A bevándorlók a befogadó ország gazdaságára fogyasztókként is kedvező hatással vannak, ami bevételt jelent a befogadó országnak.

A migránsok a külföldön szerzett jövedelmük egy részét rendszeresen hazaküldik, vagy bankon keresztüli hazautalások formájában, vagy a barátokon, ismerősökön, családtagokon keresztül. Ezáltal jelentős bevételhez jut a kibocsátó ország gazdasága. Egyes fejlődő országokban az a szokás, hogy a család valamelyik tagjának külföldre utazásához a rokonok összeadják a pénzt. A család pénzügyi támogatásával külföldre emigrált személytől ezután elvárják, hogy rendszeresen küldjön haza pénzt, hogy legyen amiből az otthonmaradtak megéljenek. A bevándorlók a külföldön összegyűjtött pénzt arra is felhasználják, hogy a nehezen megszerzett tőkével hazatérve vállalkozásba kezdjenek. A Világbank a 2011-ben a fejlődő országokba hivatalosan hazaküldött pénzt 372 milliárd dollárra becsülte, a barátok útján, nem hivatalos úton történő hazautalást viszont még ennél is magasabbra. A hazautalások pozitív hatással vannak a migránsok származási országának gazdaságára, növelik a GDP-t, csökkentik a fejlődő országok szegénységét, növelik az otthoni fogyasztást, hozzájárulnak a magasabb egészségügyi és oktatási kiadásokhoz, a kis vállalkozások elindításához és működtetéséhez, illetve az információs és kommunikációs technológiák eléréséhez. 2011-ben a legtöbb hazautalás Indiába (64 milliárd), Kínába (62 milliárd), Mexikóba (24 milliárd) és a Fülöp-szigetekre (23 milliárd) érkezett. A Világbank becslései szerint 2014-re a hazautalások várhatóan 467 milliárd dollárt tesznek majd ki.

A külföldön történő munkavállalás a küldő ország munkaerőpiacára kettős hatással van. Egyrészt a munkaképes korúak elhagyják a hazai munkaerő-piacot, ezzel hiányt okoznak. Másrészt csökkentik a származási országban meglévő munkanélküliséget. A kevésbé fejlett országok körében egyetértés van a problémák ilyen módon történő exportálásában. A küldő országok szempontjából viszont egyes esetekben problémát jelenthet a magasan képzett munkaerő elvesztése. Az ember természetéből következik, hogy a magasabb életszínvonal, az azonos munkáért ígért magasabb fizetés, a gyors karrierlehetőség

mobilitásra készíti. A migránsok többsége ebből a célból indul útnak egy másik országba. A kvalifikált munkaerő elvesztése a kibocsátó országoknak nagy veszteséget jelent, ezért is kezdődtek el újabban a visszatérésre csábító programok.

3.3 Társadalmi-kulturális hatások

A migráció nemcsak az embereket, hanem azok kultúráját és eltérő nézeteit is összehozza. A migránsok gyakran különböznek a befogadó társadalomtól: más típusú társadalomból érkeznek (inkább vidéki- agrár társadalomból, mint urbánus-ipari társadalomból), más szokásaik, hagyományaik, vallásuk van, eltérő politikai intézményrendszerben szocializálódtak. Sokszor más nyelven beszélnek, és külső jegyeiket (bőrszín, arcjegyek stb.) tekintve is különböznek a befogadó társadalomtól. A világ egyes részein megvalósult szocializációs folyamatok hatással vannak a befogadó országokra. Széleskörűen elfogadottá vált az a megállapítás, hogy egy befogadó társadalom akkor nyer a területére érkező és ott élő bevándorlók jelenlétéből, ha a befogadó társadalomba történő integrációjuk sikerrel zajlik. A tradicionálisan nagybefogadó államok – Egyesült Államok, Kanada, Ausztrália - mind gazdaságilag, mind politikailag, mind kulturálisan rengeteget profitáltak a bevándorlók érkezéséből. A történelem sokszor bebizonyította, hogy a jelenlét önmagában nem elegendő a népek közötti harmonikus együttéléshez. Ha nem alakul ki az egymás megértése, az együttműködési készség, az etnikai konfliktusokhoz, háborúkhöz vezethet.

A nemzetközi migráció által a befogadó többségi társadalomban megjelenik egy bevándorló, kisebbségi csoport. Az, hogy mennyire sikerül a bevándorlóknak az új társadalomba történő beilleszkedésük, más oldalról a befogadó társadalom általi elfogadásuk, jól mérhető a befogadó társadalomban megjelenő idegenellenesség, xenophóbia, rasszizmus jelenlétével. Ott ahol a bevándorlók integrációja sikeresen zajlik, a befogadó társadalom bevándorlók, „idegenek” iránt jelzett attitűdje is pozitív irányba változik. A sikertelen beilleszkedés sok kockázatot rejt magában, köztük biztonsági kockázatot, illetve politikai feszültségeknek is lehet forrása. A migráció politikai kérdéssé „nőtte ki magát” az utóbb időben. Ehhez hozzájárult Nyugat-Európa félelme, hogy a vasfüggöny lehullása után a kelet-európaiak tömegesen fogják előzönlenni a nyugati országokat, az Unió bővítését követően pedig attól tartottak, hogy az új tagállamok állampolgárai fogják lerohamozni őket. A klasszikus befogadó államoktól eltérően az európai közgondolkodásban nem volt természetes jelenség a bevándorlók befogadása, így az európai lakosság félelme xenophób attitűdöket váltott ki. Felmérések kimutatták, hogy minden 10 uniós polgárból csupán négy

van meggyőződve arról, hogy a külföldiek jelenléte pozitívan járul hozzá az Unió fejlődéséhez.

A bevándorlók beilleszkedése történhet **asszimiláció** vagy integráció útján. Az asszimiláció (hasonulás, azonosulás, összeolvadás) rendkívül képletes példája az amerikai „melting pot”, az olvasztótégely, amely Amerikát a népek, kultúrák, nyelvek kohójaként értelmezi, ahol az asszimiláció következtében végbemenő társadalmi átalakulás egy új és egységes népet eredményez. Az európai migrációs politikában az amerikai asszimiláció-elmélet soha nem jutott hasonló szintűre, itt inkább a *multikulturalizmus* koncepciója vált elfogadottá, ami azt jelentette, hogy a modern nyugati bevándorlási célország kulturálisan heterogén, a konfliktusok elkerülése érdekében tiszteletben tartja a bevándorlók kultúráját, nem kényszeríti őket arra, hogy saját nemzeti kultúrájukhoz alkalmazkodjanak, a munkaerő-piaci integrálódásukat és a közigazgatással való formális együttműködésüket várja el. Abban viszont egyetértenek a multikulturalizmust támogató országok, hogy szükség van a közös nyelv ismeretére, ami a hidat képez a befogadó társadalom és bevándorló közösségek között. A bevándorlók megtapasztalták, hogy a befogadó társadalom nyelvének ismerete nélkül nem lehet boldogulni. Az integrációs politikákat kialakító európai országoknál ezért kapott kiemelt jelentőséget és figyelmet a nyelvoktatás. Az IOM szerint a migránsok **integrációja** az a folyamat, melynek során a migráns egyének vagy csoportok befogadásra találnak a célországban. Az integráció nemcsak a bevándorlók, hanem a befogadó társadalom felé is megfogalmazza a kötelezettségek és jogok kölcsönös betartását. A migránsok integrációjának ellentéte a társadalmi kirekesztettség vagy **szegregáció**.

4. A nemzetközi migráció és a menekültek

Kényszermigrációról akkor beszélünk, ha valaki nem önként dönt az elvándorlás mellett, hanem a migrációt alapvetően és elsősorban valamilyen külső ok motiválja, így üldöztetés, háború, polgárháború, súlyos gazdasági vagy ökológiai problémák, természeti katasztrófák előfordulása.

A nemzetközi migránsok egyik legsérülékenyebb csoportját a **menekültek** alkotják, akik üldözés miatt menekülnek a befogadó országba. A menekültek nemzetközi védelmének jogi keretek közé terelése a második világháború után vált égetően szükségessé, ezért 1951-ben megalakult az Egyesült Nemzetek Szervezetének Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR), illetve ugyanebben az évben fogadták el az ENSZ menekültek jogállásáról szóló egyezményét, az ún. Genfi Konvenciót. Ez az egyezmény meghatározta a menekült fogalmát

és jogait. A Konvenció szerint minden olyan személy menekült, aki faji, vallási okok, nemzeti hovatartozása, illetve meghatározott csoporthoz való tartozása, avagy politikai nézetei miatt az állampolgársága szerinti országon kívül tartózkodik, és nem tudja, vagy az üldöztetéstől való félelmében nem kívánja annak az országnak a védelmét igénybe venni, vagy aki állampolgársággal nem rendelkezve és korábbi szokásos tartózkodási helyén kívül tartózkodva ilyen események következtében nem tud, vagy az üldöztetéstől való félelmében nem kíván oda visszatérni. Az egyezmény kulcsfontosságú rendelkezése az a kötelezettség, amely szerint az egyezményben részes államoknak nem szabad kiutasítaniuk vagy visszaküldeniük a menekültet olyan állam területére, ahol üldöztetésnek lenne kitéve („*non-refoulement*” elve). A menekültek 80 %-át a fejlett világ országai fogadják be. 2011-ben 200 különböző országból nyújtott be menedékjog iránti kérelmet mintegy 441 300 migráns személy a világ különböző országaiban. A kérelmezők 45 %-a Ázsiából, 27 %-a Afrikából, 15 %-a Európából, 8 %-a az amerikai kontinensről származott. Származás szerinti országot tekintve a legtöbben Afganisztánból (35 700 fő), Kínából (24 400 fő), Irakból (23 500 fő), Szerbiából/Koszovóból (21 200 fő) és Pakisztánból (18 100 fő) menekültek és kértek nemzetközi menedékjogi védelmet. Hazánk jól illeszkedik ebbe a tendenciába, hiszen 2011-ben Magyarországra afgán, koszovói, szerb, szomáliai és pakisztáni állampolgárok érkeztek a legnagyobb számban. A legnagyobb menedékjog iránti kérelmezőszámmal – csökkenő sorrendben - az Amerikai Egyesült Államok, Franciaország, Németország és Svédország rendelkezik.

A politikai okokból menekültektől meg kell különböztetni az úgynevezett **gazdasági menekülteket**, akik nem tartoznak a fent említett Genfi Konvenció hatálya alá, ezért nemzetközi védelemben sem részesülhetnek. Ők azok az egyének vagy csoportok, akik a hazainál jobb életperspektíva reményében „menekülnek” származási országukból, viszont a konvenciók menekültektől eltérően származási országukban nincsenek/ nem voltak kitéve faji, vallási okok, nemzeti hovatartozás, illetve meghatározott csoporthoz tartozás, avagy politikai nézeteik miatt üldöztetésnek.

A természeti katasztrófák számának növekedése, a klimatikus viszonyok változása miatt egyre többen kényszerülnek arra, hogy otthonukat elhagyják, és ez egyre több aggodalomra ad okot, még akkor is, ha ezen okból vándorlásra kényszerülő emberek többsége inkább belső migráns marad. A gazdasági menekültekhez hasonlóan nincs nemzetközileg szabályozva az úgynevezett **katasztrófa-menekültek** sorsa sem, akik a származási országukban fellépő ökológiai katasztrófák következtében kényszerülnek lakóhelyüket elhagyni. A UNHCR becslései szerint 2050-re 150 millió is lehet azoknak az egyéneknek a száma, akik a

klímaváltozás és a környezeti katasztrófáknak következtében lakóhelyük elhagyására kényszerülnek.

A **belső menekültek** nem külföldön keresnek menedéket a fegyveres konfliktusok és az emberi jogok módszeres megsértése miatt. A belső menekültek védelméről és ellátásáról a saját kormányuk gondoskodik. A UNHCR adatai szerint 2010-ben mintegy 27,5 millió belső menekült volt a világon, többségük a következő hat országba koncentrált: Kolumbia, Kongói Demokratikus Köztársaság, Irak, Pakisztán, Szomália és Szudán.

5. A nemzetközi migráció trendjei

5.1 A nemzetközi migráció történeti áttekintése

A világtörténelem minden korszakában jelen volt a migráció. A 19 millió évvel ezelőtt Afrikából indult első migrációs folyamatot elsősorban a klimatikus viszonyok változása idézte elő. Az ókori és középkori nagyhatalmi ambíciókkal bíró népek (Római Birodalom terjeszkedése, a görögök és vikingek) hódításai mind térbeli mozgással, illetve adott országban való letelepedéssel jártak. A XV. század végén Európa felfedezte Amerikát és Ausztráliát és megkezdődött egy több évszázadig tartó migrációval együtt járó benépesítési folyamat, ami a mai napig tart.

A modern migráció adminisztratív és jogi eszközeinek kidolgozása a 19. század második felére datálható. Ekkor elsősorban az Európából kiáramló migráció volt a jellemző, ami a második világháborút követően is folytatódott más kontinensekre, így az Egyesült Államokba, Kanadába, Ausztráliába és Argentínába. A tömeges migráció többdimenziós - így gazdasági, szociális, demográfiai - hatással volt nemcsak a befogadó, hanem a kibocsájtó országra is. A nyugat-európai iparosodás elvette a földeket az emberektől, akik tömegesen indultak útnak az új világ felé. 1861 és 1920 között mintegy 30 millióan találtak új hazára az Amerikai Egyesült Államokban. Nyugat-Európa iparosodó országai jelentősen támaszkodtak a migráns munkavállalókra, így az írek Nagy-Britanniában, a lengyelek Németországban, az olaszok Franciaországban. 1820 és 1930 között viszont 55-65 millió személy települt le Dél-Afrika, Új-Zéland, Ausztrália, Kanada és az USA területén. Az USA 1924-ben vezette be az éves kvótarendszert, ami a benépesítési folyamat végét jelentette. A második világháborút a gyarmatrendszerek felbomlása követte, ami elindította a felszabaduló gyarmatokról a munkaerőáramlást az egykori gyarmattartók felé. Az 1960-as években az európai gazdaságok fellendültek, és a munkaerő-hiánnyal küzdő európai országok munkaerő-rekrutálásba kezdtek.

A gazdasági konjunktúra elsősorban azokban az országokban járt a külföldi munkaerő toborzásával, amelyek nem rendelkeztek folyamatosan gyarmatokkal. Németország, Svájc, Ausztria és a skandináv államok a dél-európai országokból - Olaszország, Portugália, Spanyolország-, Jugoszláviából, valamint Törökországból toborozta a legtöbb vendégmunkást. Az eredeti szándékok szerint a munkaerő toborzása csak időszakos lett volna addig, amíg a gazdaság a külföldi munkások jelenlétét megkívánja. Az 1973-74-es években az olajválság okozta gazdasági recesszió arra készítette az európai országokat, hogy hagyjanak fel az alacsony képzettségű munkaerő toborzásával. A vendégmunkások azonban nem kívántak hazatérni, sőt, az inkább férfi vendégmunkásokból álló külföldiek ekkor már arra törekedtek, hogy házastársaikat, egyéb rokonaikat is az új hazájukba vonzzák. A munkavállalási célú migrációt ezidőtájt felváltotta a családgyesítési célú migráció. A gazdasági recesszió ellenére a teljes külföldi populáció nem csökkent, hanem általában vagy nőtt (például Franciaország, Belgium és Hollandia esetében), vagy stabil maradt (Németországban és Svájcban). A hidegháború idején a keleti blokk korlátozta az állampolgáraik ország-elhagyását, útlevelet is csak ritkán kaphattak. Mivel a migráció egyet jelentett a szabadság fogalmával, a migráció nemcsak a nyugati országok felé, hanem a keleti szocialista blokk országaiba se volt lehetséges.

Az 1980-as években az Európában élő külföldiek közül továbbra is kevesen gondolkodtak a hazatérésben, fokozatosan nőtt a bevándorlók száma, ami elsődlegesen a családi kapcsolatoknak vagy az államközi megállapodásoknak volt köszönhető. A „befogadó” és „kibocsátó” országok klasszikus felosztása felbomlott. Az Egyesült Államokba és Kanadába megszűnt az európai bevándorlás. A menekültügy egyre nagyobb politikai hangsúlyt kapott Hollandiában, Svédországban, Franciaországban, Németországban, az Egyesült Államokban és Olaszországban. Kelet-és Nyugat-Európa megosztottságának megszűnése hatalmas migrációs hullámot indított el: 1989 és 1992 között több mint 4 millió európai hagyta el szülőföldjét, és további 5 millióan háborúk és etnikai tisztogatások miatt vesztették el hazájukat elsősorban Bosznia-Hercegovinában és Horvátországban. A szabadság érzése, a piacgazdaságokban a munkanélküliség megjelenése és a Nyugat és Kelet közötti meglévő jövedelemkülönbségek mind-mind arra készítették az embereket, hogy szerencsét próbáljanak Nyugaton. A tradicionálisan kibocsátó országok Olaszország, Görögország, Spanyolország és Portugália nettó bevándorlási orszaggá váltak a 90-es években. Nyilvánvalóvá vált, hogy a bevándorlásnak nagy szerepe van a teljes népességnövekedésben.

Míg 1965-ben csak kevés ország számított a migráció szempontjából célországnak, addig ma ez a szám lényegesen megnőtt, sőt már a világ minden országa érintett a migráció által, mivel vagy küld, vagy fogad migránsokat, vagy tranzit szerepet tölt be, vagy a migráció irányai egyszerre mind megtalálhatóak esetében.

5.2 Számok és trendek a nemzetközi migrációban

A világ népességének körülbelül 3 %-a vesz részt a nemzetközi migrációban, mely folyamat az elmúlt évtizedek tapasztalatai alapján felerősödni látszik. Bár a nemzetközi migrációban részt vevők aránya a világ összlakosságán belül alig változott, ám számbeli növekedésük a 20. század utolsó évtizedeiben annyira felgyorsult, hogy néhány évtized alatt egyenesen megduplázódott. Az ENSZ Népesedési Osztálya szerint, míg 1960-ben még csak 75 millió személy vándorolt (a világ összlakosságának 2,3 %-a), addig 1980-ra ez a szám 99 millióra emelkedett (2,2%), 1990-ben már 155 millió volt (2,9%), 2005-ben pedig 191 millió (3,0 %). A 2010-es adatok szerint mintegy 214 millió volt a nemzetközi migrációban részt vevő személyek száma.

A nemzetközi migránsok számának alakulása 1990-2010. között

Év	A nemzetközi migránsok becsült száma az adott évben
1990	155 518 065
1995	165 968 778
2000	178 498 563
2005	195 245 404
2010	213 943 812

Forrás: ENSZ, Gazdasági és Szociális Ügyek Főosztálya, Népesedési Osztály
(<http://esa.un.org/migration/p2k0data.asp>)

Amennyiben a jelenlegi tendenciával számolunk, a migránsok száma 2050-re elérheti a 405 milliós nagyságot. 214 milliós összlétszámukat tekintve ma ők alkotnák a világ ötödik legnépesebb országát.

A legnagyobb befogadó országok a legújabb kori migráció történetében: az Egyesült Államok, Kanada és Ausztrália, valamint egyes európai országok (amelyek egyébként korábban inkább kibocsátó országok voltak), úgy mint Németország, Franciaország és az Orosz Föderáció. Szaúd-Arábiában, az Egyesült Arab Emírségekben és Katarban a

gazdaságilag aktív népesség abszolút többsége külföldi. **A legnagyobb kibocsátó országok:** Mexikó, Afganisztán, Banglades, a Fülöp-szigetek, Pakisztán, Kína, Vietnám és Kolumbia.

A legtöbb nemzetközi migránst befogadó országok (2010)			
	A nemzetközi migránsok száma	Az összes nemzetközi migránshoz viszonyított aránya (%-ban)	Rangsor
Ukrajna	5 257 527	2,5	10
India	5 436 012	2,5	9
Spanyolország	6 377 524	3,0	8
Egyesült Királyság	6 451 711	3,0	7
Franciaország	6 684 842	3,1	6
Kanada	7 202 340	3,4	5
Szaúd-Arábia	7 288 900	3,4	4
Németország	10 758 061	5,0	3
Orosz Föderáció	12 270 388	5,7	2
Egyesült Államok	42 813 281	20,0	1
A 10 országban összesen	110 540 586	51,7	
A világon összesen	213 943 812	100,0	

Forrás: ENSZ, Gazdasági és Szociális Ügyek Főosztálya, Népesedési Osztály
<http://www.migrationinformation.org/datahub/charts/6.1.shtml>

Az emberek vándorlása a saját országuknál viszonylag fejlettebb országok felé történik, de nem feltétlenül gazdag országok válnak cél-és befogadó orszaggá. Így a fejlődő régiókból a fejlett régiókba történő migránsok mellett nagy számban képviseltetik magukat azok is, akik a fejlődő országok között vándorolnak. Ha a fejlett világot „északnak”, a fejlődőt pedig „délnek” vesszük, akkor - az OECD adatai szerint - a világ migránsainak egyharmada „északról északra”, további egyharmada „délről északra”, végül egyharmada „délről délre” migrál.

5.3 A nők részvétele a nemzetközi migrációban

A 70-es évekig a migrációkutatások nem foglalkoztak a migráció nemi alapon történő megkülönböztetésével, mivel a kutatások a nemzetközi migráció gazdasági aspektusaira koncentráltak, és nyíltan vagy burkoltan úgy vélték, hogy a nemzetközi munkaerő-vándorlásban inkább a férfiak vesznek részt. Az ENSZ Népesedési Osztálya először 1998-ban döntött arról, hogy a menekülteket és a külföldön született migránsokat külön kell számolni, majd 2002-ben ajánlást fogalmazott meg arról, hogy a migránsok nemek szerinti

bontását kell alkalmazni a lakosság számának megállapításakor. 1960-tól 2000-ig rekonstruálták a nemek szerinti eloszlást, melynek eredményeképpen megállapították, hogy a migránsok közel fele nő, sőt a világ fejlettebb régióiban az arányuk magasabb, mint a férfi migránsoké. A 2010-es adatok szerint a nemzetközi migrációban résztvevő személyek között a női migránsok százalékos aránya 49 %. A 214 millió nemzetközi migránsból 105 millió a női migránsok száma. A nők egy része más migránsok családtagjaként lesz maga is migráns, vagy más országba megy férjhez. A női migránsok között viszont egyre többen vannak olyanok, akik kenyérkeresőként vállalnak munkát külföldön. A legtöbben önként döntenek a migráció mellett, de sokan vannak közöttük, akik kényszermigránsként hagyják el származási országukat. A nők egyre kevésbé függenek a családban elfoglalt helyzetüktől, valamint a férfi családtagoktól.

A régiók közötti megoszlás tekintetében a fejlett országokba több nő emigrál, mint a kevésbé fejlett országokba. Ennek egyrészt az az oka, hogy a fejlett országokba legálisan mehetnek, mint családtagok, másrészt gazdasági-társadalmi helyzetük is előnyösebb ezekben az országokban. Különösen Észak-Amerikában és Európában magas a nők aránya, többen vannak, mint a férfi migránsok (51 %, illetve 52 %). A nők egyik kiemelt céltérsége Nyugat-Ázsia, az olajban gazdag országok és a Kelet-és Dél-kelet Ázsia országai. Kuvaitban 43%, Szaúd-Arábiában (33%), Bahrainban (30%), az Egyesült Arab Emírátságokban 20% a női migránsok aránya. A nők egy része családtagként, munkavállaló férjük jogán tartózkodik ezekben az országokban, másik részük háztartásbeli alkalmazott, vagy nővér, gondozó, esetleg tanár. A menekültek között a nők nagyobb arányban képviseltetik magukat. Ez elsősorban a szubszaharai térségben nyilvánvaló, ahol a nők a menekültek 80 %-át teszik ki. A nők aránya az észak-afrikai országok és dél-ázsiai országokban a legalacsonyabb. Ezzel szemben a dél-amerikai és a Karib térség migránsai között jelentős a női migránsok száma.

A nők migrációjának növekedése összhangban van a nők függetlenedésével, a női emancipációval, a nők magasabb képzettségével, a munkaerő-piaci jelenlétükkel, valamint a társadalmi életben való fokozott szerepvállalásukkal. Az iszlám országokból kevesebb nő érkezik, mivel ők személyi szabadságukban korlátozottabbak. A dél-amerikai országokból, a Fülöp-szigetektől és Indonézia felől indul el a legtöbb női migráns. Ázsiában sokkal több nő, mint férfi dolgozik külföldön, ők látják el a hazaküldött pénzből az otthonmaradt családtagjaikat. Az ázsiai országokban a hazautalások többsége is az emigrált nőktől származik, így a kibocsátó ország gazdaságának jelentékeny szereplőivé váltak.

6. A nemzetközi migráció és az Európai Unió

Európa a XIX. században kibocsátó kontinenseknek számított, mintegy 60 millió ember emigrált külföldre, elsősorban Észak-és Dél-Amerikába. A XX. században ez a folyamat megfordult, és azóta a migráció pozitív mérleget mutat a kontinensen (több a bevándorló, mint a kivándorló). A külföldi munkaerő toborzása a második világháború befejezése után vált gyakorlattá az egyes észak – és nyugat-európai országokban. Nagyrészt Európa szegényebb mediterrán országaiból, illetve a volt Jugoszlávia területéről, illetve Törökországból érkezett a külföldi munkaerő. A toborzó országok eredeti szándéka ellenére – mely a külföldiek ideiglenes jelenlétére irányult - a külföldi munkások nem tértek haza származási országaikba, hanem véglegesen letelepedtek, és családtagjaik is csatlakoztak hozzájuk. Néhány ország nagyobb számban fogadott be külföldieket humanitárius alapon (főleg Németország), és az egykori gyarmatokról érkező bevándorlók is a preferált migráns csoportok közé tartoztak (Franciaország, Nagy-Britannia, Németország). Az 1980-as évekre a korábban szinte kizárólag kibocsátó országgént számon tartott Spanyolország és Olaszország is bevándorlási célpontokká váltak, az utóbbi időben a legnagyobb illegális migráció elleni küzdelmet nekik kell megvívniuk. Mára az európai kontinens az Egyesült Államokhoz hasonló nagyságú befogadóvá vált. Az Európai Unióba irányuló migráció elsősorban gazdasági jellegű, mégpedig munkavállalási célú.

Az Európai Unió sajátos módon szabályozza a migrációt. Az unió polgárainak az Unió területén történő mozgására a személyek szabad mozgásáról szóló rendelkezések az irányadóak. A harmadik országbeli állampolgárokra vonatkozó uniós bevándorlási politika kiemelt prioritássá válását mutatja, hogy 2008-ban a az Európai Tanács elfogadta az Európai Bevándorlási és Menekültügyi Paktumot, amelynek keretében öt területen írta elő intézkedések megtételét: 1. a legális bevándorlás megszervezése az egyes tagállamok prioritásai és befogadóképességei figyelembe vételével, valamint a bevándorlók integrációjának támogatása; 2. küzdelem az illegális bevándorlás ellen, különösen az illegálisan tartózkodók visszatérésének biztosítása révén; 3. a határellenőrzések hatékonyságának fokozása; 4. a menedéket nyújtó Európa létrehozása; 5. globális partnerség kialakítása a származási országokkal és a tranzitországokkal, a migráció és a fejlesztés közötti szinergiák elősegítése révén.

2010. január 1-jén **32,5 millió külföldi** élt az Európai Unióban, ami az EU-27 össznépességének **6,5 % - a**. Ugyanekkor az EU-27 területén élő külföldiek több mint egyharmada (összesen 12,3 millió fő) másik uniós tagállam állampolgára volt, a harmadik országbeli állampolgárok tették ki az Unióban élő külföldiek kétharmadát (20,2 millió fő). Az

Európai Unióban abszolút értékben a legtöbb külföldi Németországban (2010. január 1-jén 7,1 millió), Spanyolországban (5,7 millió), az Egyesült Királyságban (4,4 millió), Olaszországban (4,2 millió) és Franciaországban (3,8 millió) élt. Az említett öt tagállamban élő külföldiek együttesen az EU-27 tagállamokban élő külföldiek teljes számának 77,4 %-át tették ki, míg ugyanezen öt tagállam az EU-27 teljes népességének 62,8 %-ával rendelkezett. Az uniós tagállamok közül a külföldiek aránya Luxemburgban volt a legmagasabb, 2010 elején a teljes népesség 43,0 %-át tették ki. A Luxemburgban élő külföldiek túlnyomó többsége (86,3 %) másik uniós tagállam állampolgára volt. Kiemelkedően magas volt a külföldiek aránya Lettországon, Cipruson, Észtországban, Spanyolországban és Ausztriában (az állandó lakosság minimum 10 %-a).

**Teljes népesség és rezidens külföldi népesség uniós polgár/harmadik országbeli állampolgár szerinti megoszlása az EU 27-ben
(2010)**

	Total immigrants (1 000)	Nationals		Non-nationals					
		(1 000)	(%)	Total		Citizens of other EU Member States		Citizens of non-member countries	
				(1 000)	(%)	(1 000)	(%)	(1 000)	(%)
EU-27	3 000.0	600.0	18	2 500.0	81	1 000.0	31	1 500.0	50
Belgium
Bulgaria
Czech Republic	75.6	21.7	28.8	53.9	71.2	15.5	20.5	38.4	50.7
Denmark	51.8	19.3	37.2	32.5	62.8	16.2	31.3	16.3	31.4
Germany	347.3	79.2	22.8	267.2	76.9	126.8	36.5	140.4	40.4
Estonia	3.9	1.7	42.6	2.2	57.4	1.0	26.8	1.2	30.5
Ireland	37.4	14.7	39.4	22.5	60.1	16.0	42.7	6.5	17.4
Greece	.	.	.	84.2	.	29.5	.	54.6	.
Spain	499.0	29.6	5.9	469.3	94.1	144.9	29.0	324.5	65.0
France
Italy	442.9	36.2	8.2	406.7	91.8	136.1	30.7	270.6	61.1
Cyprus	11.7
Latvia	2.7	0.5	19.4	2.2	80.6	1.1	40.2	1.1	40.4
Lithuania	6.5	4.8	74.3	1.7	25.7	0.3	4.0	1.4	21.7
Luxembourg	15.8	1.1	7.1	14.6	92.7	11.9	75.7	2.7	16.9
Hungary	27.9	2.3	8.3	25.6	91.7	14.2	51.1	11.3	40.6
Malta	7.2	1.2	17.0	6.0	83.0	4.0	54.7	2.0	28.3
Netherlands	128.8	36.9	28.7	81.9	63.6	47.3	36.7	34.6	26.8
Austria	73.3	9.5	13.0	63.6	86.9	39.1	53.3	24.6	33.5
Poland
Portugal	32.3	18.0	55.9	14.3	44.1	4.0	12.4	10.3	31.8
Romania
Slovenia	30.3	2.9	9.6	27.4	90.3	1.9	6.2	25.5	84.1
Slovakia	15.6	1.2	7.7	14.4	92.3	6.9	43.9	7.6	48.4
Finland	26.7	8.6	32.3	17.8	66.7	6.5	24.2	11.3	42.4
Sweden	102.3	18.5	18.1	83.5	81.6	26.9	26.3	56.6	55.4
United Kingdom	566.5	96.0	16.9	470.5	83.1	167.4	29.6	303.1	53.5
Iceland	3.9	1.4	36.0	2.5	64.0	2.0	51.3	0.5	12.6
Liechtenstein
Norway	56.0	7.3	13.1	48.6	86.9	26.9	48.0	21.8	38.9
Switzerland	160.6	22.4	13.9	138.3	86.1	91.1	56.7	47.1	29.3

(1) EU-27 rounded totals are based on estimates; the individual values do not add up to the total due to rounding and the exclusion of the 'unknown' citizenship group from the table.

Source: Eurostat (online data code: migr_imm1ctz)

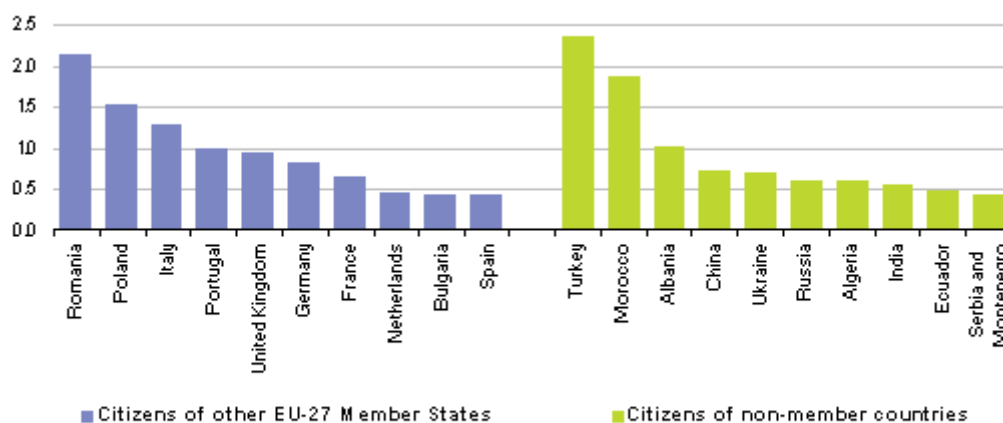
Forrás: EUROSTAT(http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/hu)

A harmadik országok Európai Unióban élő állampolgárainak **származási földrész szerinti eloszlása** tekintetében megállapítható, hogy a legmagasabb arányt az Unión kívüli **európai kontinens** állampolgárai, összesen 7,2 millió fő (**36,5 %**) képviseli, akiknek több mint fele Törökország, Albánia és Ukrajna állampolgára. A második legnagyobb csoportot **Afrika** állampolgárai alkotják (**25,2 %**), amelyet **Ázsia (20,9 %)**, **Amerika (16,4 %)** és **Óceánia (0,9 %)** követ. Az afrikai országok Európai Unióban élő állampolgárainak több mint fele Észak-Afrikából, főleg Marokkóból vagy Algériából származott. Az ázsiai külföldiek közül sokan érkeztek Dél- vagy Kelet-Ázsiából, különösen Indiából vagy Kínából. Az Észak-, Dél- és Közép-Amerikából származó, Európai Unióban élő külföldiek nagyrészt Ecuador, Brazília vagy Kolumbia állampolgárai voltak.

2010-ben az Európai Unióban élő külföldiek körében a legnagyobb csoportot a **török** állampolgárok alkották, számuk 2,4 millió volt, ami a teljes külföldi népesség 7,2 %-a. A második legnagyobb csoportot a másik uniós tagállamban élő **román** állampolgárok alkották (a külföldi népesség 6,6 %-a), őket a **marokkóiak** követték (5,7 %). Az Európai Unióban élő külföldi csoportok közül a románok esetében figyelhető meg a legjelentősebb bővülés 2001 és 2010 között, létszámuk meghétszereződött (a 2001-es 0,3 milliőről 2010-re 2,1 millióra emelkedett), a lengyel és a kínai állampolgárok száma is lényegesen nőtt ebben az időszakban.

Az EU-27-ben élő külföldiek fő származási ország szerinti megoszlása

2010

Source: Eurostat (online data code: migr_pop1ctz)

Forrás:EUROSTAT

(http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/images/c/c4/Main_countries_of_origin_of_non-nationals%2C_EU-27%2C_2010_%28million%29.png)

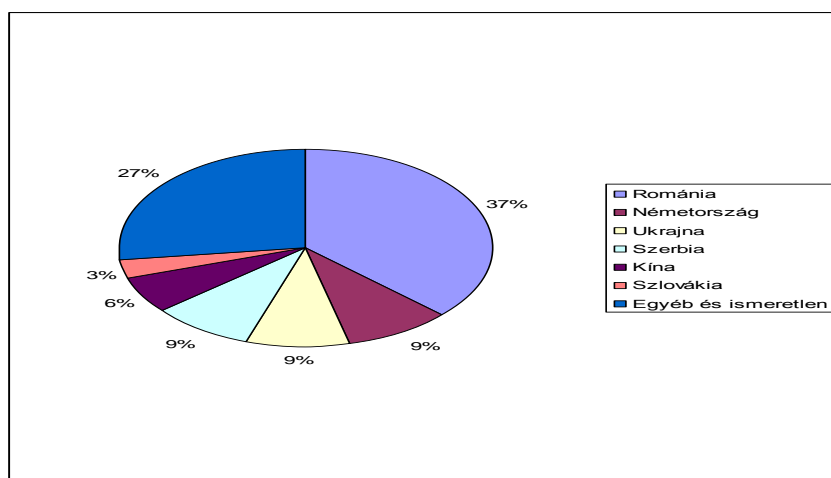
7. A nemzetközi migráció hatásai Magyarországon

Magyarország, az Európai Unió tagállamainak döntő többségéhez hasonlóan folyamatosan öregedő és csökkenő népességgel rendelkezik. Ennek a folyamatnak a mérséklésében a bevándorlás is szerepet játszik.

Míg 2010-ben 218 268 fő, addig a 2011. évi adatok szerint 227 185 külföldi rendelkezett valamilyen jogszerű tartózkodói státusszal Magyarországon. Ez a szám 2012-re **213 732 főre** csökkent, aminek a háttérében nagy valószínűséggel az állampolgársági szabályok könnyített honosítást lehetővé tevő változásai álltak.

A külföldiek Magyarországon a teljes népesség mintegy 2 %-át teszi ki. Európai Unió viszonylatban ez a szám viszonylag alacsonynak mondható, mivel az Unió teljes népességének több, mint 6 %-a külföldi állampolgár, és mindössze 5 tagállamban alacsonyabb ez az arány a magyarországinál. A külföldiek döntő többsége (83 %) az európai kontinensről érkezett, ezen belül is többségben vannak a szomszédos országok valamelyikéből érkező külföldi állampolgárok (Románia, Szerbia, Ukrajna). A Magyarországon élő összes külföldi állampolgár között a **román** állampolgárok vannak a legnagyobb számban, a külföldiek több mint egyharmadát teszik ki. Az **ukrán** és a **szerb** állampolgárok (9%-9%) ugyancsak magas arányban képviseltetik magukat. A külföldiek mintegy 17%-a érkezik az EU-15 tagországaiból, ezen belül is a legtöbben Németországból (9%). A külföldiek 13 %-a ázsiai (főleg Kínából és Vietnámból érkeznek), további 2 % az Egyesült Államokból és Kanadából, 1 % származik Afrikából (megjegyzés: 2010. évi adatok alapján).

A Magyarországon tartózkodó külföldiek állampolgárság szerinti megoszlása, 2010.

Forrás: KSH (<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/nemzvand/nemzvand09.pdf>)

A harmadik országbeli állampolgárok magyarországi tartózkodási célja a korábbi évekhez hasonlóan első helyen a **munkavállalási cél**, ezt követi a **tanulmányi célú** tartózkodás, illetve harmadik helyen a **családi együttélési cél**.

**A Harmtv. alapján tartózkodási jogosultságot kérelmezők számának alakulása
főbb tartózkodási célok szerint
2011 - 2012.**

A tartózkodás célja	2011.	Összes kérelem %-ban	2012.	Összes kérelem %-ban	Változás	Változás %-ban
keresőtevékenység	13 187	39,41%	13 580	39,23%	393	2,98%
tanulmányok folytatása	10 236	30,59%	10 176	29,40%	-60	-0,59%
családi együttélés	4 452	13,30%	4 635	13,39%	183	4,11%
egyéb cél	2 465	7,37%	2 635	7,61%	170	6,90%
hivatalos	2218	6,63%	2471	7,14%	253	11,41%
egyéb tartózkodási célok	907	2,71%	1115	3,22%	208	22,93%
összesen	33 465	100,00%	34 612	100,00%	1 147	3,43%

Forrás: BÁH (<http://www.bevandorlas.hu/statisztikak.php>; letöltve: 2013-07-12)

A Magyarországon élő külföldiek korösszetételét tekintve, a külföldiek átlagéletkora lényegesen fiatalabb, mint a magyar állampolgároké. A magyar népesség közel negyede 60 évesnél idősebb, az előzetes számítások szerint az idősek aránya egyre növekszik a lakosság körében. A külföldiek közel háromnegyede gazdaságilag aktív korú (20-59 éves), és a többség a 20-39 éves korosztályba tartozik. A különbség a nemek összetételében is érezhető. Míg Magyarországon összességében nőbőbblet tapasztalható (52 %), addig a Magyarországon élő külföldiek között a férfiak vannak többségben (53 %). A külföldiek nagy többsége a fővárosban él, 42 % -uk Budapesten, 37 % a többi városban, 21 % a községekben. Budapest vonzereje abban is megmutatkozik, hogy a külföldiek további 4 %-a lakik Pest megyében.

8. A nemzetközi migráció jogi háttere

8.1 A nemzetközi migráció jogi keretei

A nemzetközi migráció jogi szabályozása két szinten történik, egyfelől a nemzetközi, másfelől az állam belső jogi színterén. A nemzetközi migráció szabályozásának hátterében két elv áll: míg az állam szuverén jogköre annak meghatározása, hogy kit és milyen feltételekkel enged belépni és tartózkodni saját felségterületén, illetve kit utasít ki onnan, addig a nemzetközi jog (kiemelten az emberi jogok), az Európai Unió tagállamai viszonylatában pedig az uniós jog is bizonyos keretek közé tereli az államok döntési jogát.

Egyelőre nem létezik olyan nemzetközi egyezmény, amely általánosságban és összefoglalóan tartalmazná a migránsok jogait és kötelezettségeit. Ehelyett számos olyan nemzetközi dokumentum született, amely speciális jogterületen szabályozza a migránsok jogait. Ide tartoznak az emberi jogi dokumentumok, a nemzetközi humanitárius jog, a menekültekre vonatkozó nemzetközi szerződések, a hontalanságot és az állampolgárságot szabályozó nemzetközi egyezmények, a migráns munkavállalókra vonatkozó nemzetközi szerződések, a gyermek jogait védő egyezmények, az illegális migráció elleni küzdelem jegyében született, az embercsempészet, az emberkereskedelem elleni egyezmények stb. Az egyetemes szabályokon kívül léteznek még regionális szintű törekvések is, amelyek a nemzetközi migrációt kívánják az érintettek javára fordítani (például az Európa Tanács, az Európai Unió). Végül, de nem utolsó sorban ott vannak az olyan bilaterális egyezmények, amelyek ugyancsak a nemzetközi migrációt igyekeznek megfelelő mederbe terelni (pl. vízummentességi megállapodások, toloncegyezmények, a volt szocialista országokban a kettős állampolgárságot elkerülő egyezmények).

A nemzetközi migráns jogállását tekintve egyrészt alanya a nemzetközi jognak (az emberi jogoknak), amelyek tiszteletben tartására a befogadó állam köteles, másrészt rá is vonatkoznak a befogadó állam jogszabályai, végül származási országa állampolgárként vonatkoznak rá a származási országnak a jogai (például a konzuli védelemre való jog) és kötelezettségei is.

8.2 A nemzetközi migráció és az emberi jogok

Az állam szuverenitásából adódik annak eldöntése, hogy valamely külföldi személy beléphet-e az adott állam felségterületére, illetve ott milyen tartózkodási jogosultságokkal rendelkezhet. Az állam szuverenitásának azonban az emberi jogok tiszteletben tartása iránti

kötelezettség korlátot szab. A külföldiek jogállását alapvetően az emberi jogok nemzetközi védelmére vonatkozó állami kötelezettségek határozzák meg és e tekintetben az egyes emberi jogok terjedelme általában a tartózkodási jogosultság céljától és időtartamától függ. Mivel az emberi jogok minden embert státuszától függetlenül megilletnek, ezért elmondható, hogy e tekintetben nem tehető különbség a jogszerűen és a jogszerűtlenül tartózkodó migránsok között, csak akkor és olyan mértékig, amennyiben azt a nemzetközi emberi jogi dokumentumok kifejezetten megengedik. A nemzetközi migránsok tekintetében az alábbi emberi jogok szabnak gátat az állam korlátlan szuverenitásának:

- A külföldieket is diszkriminációmentesen, így állampolgárságuktól, bőrszínüktől, nyelvüktől, vallásuktól, nemüktől, származásuktól stb. függetlenül kell megítélni.
- Minden személynek joga van minden országot, ideértve saját hazáját is, elhagyni, valamint saját hazájába visszatérni. A saját ország elhagyásának joga jogszerűen korlátozható, míg a hazatérés joga abszolút emberi jog, semmilyen akadály nem állhat ennek megvalósulása előtt, a hazatérés joga csak a rendkívüli jogrendben korlátozható.
- Tilos a külföldiek önkényes és/vagy csoportos kiutasítása. Minden esetet egyedileg, az eset összes körülményeire figyelemmel kell megvizsgálni. A kiutasításra vonatkozó határozatnak magában kell foglalnia a kiutasítás indokolását, valamint biztosítani kell a külföldi jogorvoslathoz való jogát.
- Tilos a kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés (a halálbüntetés is), így tilos a külföldit olyan országba kiutasítani, visszairányítani, visszaküldeni vagy kiadni, ahol ilyen bánásmódban lenne része. A *non-refoulement elv* (visszaküldés tilalma) értelmében ugyanis senki nem küldhető vissza abba az országba, ahol halálbüntetésnek, kínzásnak, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek lenne kitéve.
- Tilos önkényesen beleavatkozni a családi életbe. E jog korlátozása csak nemzetbiztonsági, bűnüldözési, közbiztonsági, közegészségügyi érdekből, a közkerölcsök védelme, illetve az ország gazdasági jóléte vagy mások jogainak megóvása érdekében lehetséges.
- Tilos a saját állampolgár kiutasítása.

8. Nemzetközi szervezetek a nemzetközi migráció szolgálatában

A Nemzetközi Migrációs Szervezet (International Organization for Migration - IOM)

Az 1951-ben létrehozott Nemzetközi Migrációs Szervezet (a továbbiakban: IOM) az egyik legfontosabb kormányközi szervezet a migráció területén. Az IOM-nek jelenleg 146 tagállama van, megfigyelői státusszal 13 állam, valamint számos nem-kormányközi szervezet rendelkezik. Az IOM székhelye Svájcban, Genfben van. Az IOM azon az alapelven működik, hogy a humánus és szabályos migráció a társadalom és a migránsok javát szolgálja, úgy hogy szolgáltatásokat nyújt és tanácsokkal látja el mind a kormányokat, mind a migráns személyeket. Az IOM a migráció menedzsmentjének négy területén fejti ki tevékenységét: migráció és fejlődés; a migráció elősegítése; a migráció szabályozása és a kényszer migráció.

2011-ben az IOM költségvetése meghaladta az 1,3 milliárd US dollárt, mely által mintegy 2 700 aktív programot finanszírozott, és több mint 7 800 alkalmazottnak nyújtott anyagi támogatást, akik a világ mintegy 450 irodájában és 100 országban fejtik ki tevékenységüket.

Magyarország 1991-től tagja az IOM-nek és 1992-től működik képviselője Budapesten. Magyarországon az IOM hajtja végre a sikertelen menedékkérők és a rendezetlen jogi helyzetű migránsok önkéntes hazatérését, integrációs, munkaerő-vándorlási, fejlesztési és kapacitásépítési, képzési programokat valósít meg és támogatást nyújt a kísérő nélküli kiskorú migránsoknak.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (International Labour Organization- ILO)

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (a továbbiakban: ILO) az egyetlen olyan ENSZ ügynökség, amely a migráns munkavállalók védelmére kapott felhatalmazást. Az ILO-t 1919-ben hozták létre, majd 1946-ban az ENSZ első szakosított intézményévé vált. A genfi székhelyű szervezetnek jelenleg 185 tagja van, Magyarország 1922 óta tagja az ILO-nak. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet tevékenységének célját a szervezet Alkotmánya és az 1944-ben elfogadott philadelphiai nyilatkozat határozza meg. A szervezet tevékenysége abból az alapelvből indul ki, hogy egyetemes és tartós béke csak a társadalmi igazságosság talajára épülhet, ám az igazságtalan munkafeltételek, a nélkülözés és a nyomor olyan elégedetlenséget teremtenek, ami veszélyezteti a békét és a kölcsönös megértést. Az ILO főként olyan nemzetközi egyezmények, ajánlások kidolgozásával foglalkozik, amelyek a munkavállalók

érdekeinek védelmére hivatott, köztük a migráns munkavállalók jogainak védelme. Az ILO égisze alatt létrejött nemzetközi dokumentumok meghatározzák az alapvető munkavállalói jogok minimum szintjét, a szervezkedés és a szervezetalapítás szabadságát, a kollektív szerződés kötésének jogát, a kényszermunka tilalmát, megfogalmazza az egyenlő esély és egyenlő bánásmód követelményét. 1919 és 2007 között az ILO 188 egyezményt, és mintegy 200 olyan ajánlást és kötelező erővel bíró jegyzőkönyvet fogadott el, melyek az emberi jogokkal, munkaerő-gazdálkodással, munkaügyi viszonyokkal, foglalkoztatáspolitikával, munkavédelemmel foglalkoznak.

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (United Nations High Commissioner for Refugees - UNHCR)

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosának Hivatala a II. világháború után jött létre, miután szükségessé vált a háború során tömegesen menekülők helyzetének intézményes rendezése. A nemzetközi szervezet 1950. december 14-én eredetileg három évre szóló mandátummal alakult meg. Az 1956-os magyarországi forradalom menekültjei azonban rámutattak arra, hogy a UNHCR küldetése nem szólhat meghatározott időre. A UNHCR mandátuma jelenleg kiterjed egyrészt a menekültek és belső menekültek védelmére, másrészt – ami kevésbé ismert a széles közönség számára – a világon több milliós nagyságrendű hontalan személyek oltalmazására is.

A UNHCR tevékenységének bővülését jól jellemzik a számok: működésének kezdetén 34 munkatársa volt, és ez a szám mára 7680-ra nőtt, akik több mint 125 országban dolgoznak, többségük terepen. Ma az UNHCR tevékenysége mintegy 33,9 millió védelmet igénylő személyre terjed ki, akik közül 10,5 millió fő menekült, 14,4 millió fő belső menekült, 3,1 millió fő hazatérő, 3,5 millió fő hontalan személy, illetve több mint 837 ezer személy menedékkérő.

A szervezet alapvető feladata, hogy tartós megoldásokat keressen a menekültek problémáira, többek között a beilleszkedés elősegítése a befogadó országban; az önkéntes hazatérés megszervezése (az IOM bevonásával), valamint szervezett áttelepítési programok keretében továbbtelepítések egy harmadik országba (az IOM bevonásával).

A UNHCR-nak 1989 óta működik képvisellete Magyarországon. 2006-tól a Főbiztosság budapesti képvisellete közép-európai regionális képviseletként működik, hét országra kiterjedő hatáskörrel (Bulgária, Csehország, Lengyelország, Magyarország, Románia, Szlovákia és Szlovénia).

A Nemzetközi Migrációs Politikát Fejlesztő Központ (ICMPD)

1993-ban Ausztria és Svájc kezdeményezésére létrehozott nemzetközi szervezet, melynek tevékenysége a migrációra és kapcsolódó területeire fókuszál. Annak ellenére, hogy a bécsi székhelyű nemzetközi szervezet európai bázissal rendelkezik, tevékenysége a világ minden tájára kiterjed, beleértve Európát, Közép-Ázsiát, a Közel-Keletet, Afrikát és Dél-Amerikát. Munkáját alapvetően 3 pillérre építi: kutatás, kapacitásbővítés és párbeszéd. Az ICMPD-nek jelenleg 15 tagállama és számos partnere van. Magyarország 1995. óta tagja az ICMPD-nek.

A fentiekben csak néhány migrációval foglalkozó kormányközi szervezet került kiemelésre bemutatás céljából, ám nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy még számos nemzetközi szervezet (EBESZ, OECD stb.) átérzi a nemzetközi migráció jelentőségét és folyamatosan rendkívül színvonalas és intenzív tevékenységet fejt ki a nemzetközi migráció területén annak érdekében, hogy a migráció ne legyen „teher” sem a migráns, sem a befogadó társadalom, sem a globális társadalom számára. A nemzetközi migránsok jogi és szociális védelme, illetve a beilleszkedésük elősegítése érdekében számos nem kormányzati szervezet is bekapcsolódik ebbe a folyamatba (többek között az Amnesty International, Human Rights Watch, Magyarországon a Helsinki Bizottság, a Cordelia Alapítvány, a Menedék Migránsokat Segítő Egyesület).

Felhasznált irodalom:

A nemzetközi vándorlás főbb folyamatai Magyarországon. Statisztikai Tükör. V. évfolyam 27.szám, 2011. május 16.

(<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/nemzvand/nemzvand09.pdf>)

EKÉNÉ Zamárdi Iлона: Nemzetközi migráció a globalizáció világában, In: Debreceni Disputa, VI. évfolyam, 1. szám, 2008. január (<http://www.deol.hu/main.php?x=disputa-archivum&ev=2008>)

LŐRINCZ Aranka - ZÁMBÓ Katalin: Migrációs ismeretek. Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 2012.

RÉDEI Mária: Mozgásban a világ. A nemzetközi migráció földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, 2007.

SIK Endre (szerk.): A migráció szociológiája. ELTE TÁTK, Budapest, 2012. E-tankönyv. (http://www.tarki.hu/hu/about/staff/sb/Migracio_Szociologiaja_1.pdf)

www.iom.int

www.unhcr.com

www.bevandorlas.hu